

رابطه شیوه تعامل والد-فرزند با میزان اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف در دانشجویان

عباسعلی حسین خانزاده^۱، محبوبه طاهر^۲، سیده زهرا سیدنوری^۳، آیدا یحیی زاده^۴، مهدی عیسی پور^۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۴/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۸/۱۰

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه شیوه تعامل والد-فرزند با میزان اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف در دانشجویان انجام شد. **روش:** روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان ۲۰ تا ۳۰ ساله دانشگاه گیلان در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ بود که از بین آنها نمونه‌ای به حجم ۲۰۰ نفر به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از سه مقیاس آمادگی اعتیاد؛ مقیاس رابطه والد-فرزندی و مقیاس بررسی نگرش و گرایش به ارتباط قبل از ازدواج استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل همبستگی حاکی از وجود رابطه منفی و معنادار بین اعتیادپذیری دانشجویان دختر و دانشجویان پسر با رابطه با پدر و خرده‌مقیاس‌های عاطفه مثبت، آمیزش و ارتباط بود. بین اعتیادپذیری دانشجویان دختر با رابطه با مادر و خرده‌مقیاس‌های عاطفه مثبت، آزرده‌گی و سردرگمی و ارتباط نیز همبستگی منفی و معنادار دیده شد، همچنین بین اعتیادپذیری دانشجویان پسر و خرده‌مقیاس ارتباط با مادر همبستگی منفی معنادار وجود دارد. بین گرایش به جنس مخالف در دانشجویان پسر با رابطه با پدر، عاطفه مثبت و آمیزش همبستگی منفی و معنادار دیده شد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که رابطه با پدر و رابطه با مادر می‌تواند هم اعتیادپذیری دانشجویان دختر و هم اعتیادپذیری دانشجویان پسر را پیش‌بینی کند. **نتیجه‌گیری:** چنانچه والدین نتوانند تعامل مناسب و سازنده‌ای را با نوجوان یا جوان خود برقرار کنند، فرزند دچار محرومیت عاطفی و هیجانی شده و ممکن است این فقر هیجانی و کمبود عاطفی وی را به سمت اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف سوق دهد.

کلید واژه‌ها: تعامل والد-فرزند، اعتیادپذیری، گرایش به جنس مخالف

۱. نویسنده مسؤول: استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه گیلان. پست الکترونیک: khanzadeh@ut.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه گیلان

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات رشت

۵. کارشناس ارشد روان‌شناسی دانشگاه شیراز

مقدمه

روابط والد-فرزند نه تنها در دوره کودکی حایز اهمیت است، بلکه در دوره بزرگسالی هم روابط بین والدین و فرزندان بسیار مهم است. چنان که تأثیر روابط والد-فرزند در بزرگسالی روی سلامت روان و پریشانی روان‌شناختی فرزندان تأیید شده است (میلکی، بریمن و اسکمن^۱، ۲۰۰۸). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در رابطه والدین-فرزندان دو مسأله مهم وجود دارد: پذیرش فرزندان از سوی والدین و مهارگری والدین بر فرزندان. به نظر می‌رسد که از بین این دو عامل، پذیرش از سوی والدین مهم‌تر باشد. این مسأله ظاهراً با تحول اخلاقی رابطه مثبت دارد، در حالی که طرد از سوی والدین با سازش‌یافتگی ضعیف همراه است. مهارگری والدین به میزان سخت‌گیری معیارهای ارایه شده از سوی والدین اشاره دارد و فقدان مهارگری با سطوح بالاتر سازش‌نیافتگی همراه است؛ سخت‌گیری و مهارگری همراه با تنبیه نیز با عدم تحول اخلاقی رابطه دارد و منجر به رفتارهای ضد اجتماعی نوجوان می‌شود (هوور و ادواردز^۲، ۱۹۸۹؛ به نقل از بیابانگرد، ۱۳۸۵). روابط والد-فرزند صمیمانه و حمایت‌کننده که به نوجوانان امکان می‌دهد تا عقاید و نقش‌های اجتماعی را بررسی کنند، به خودمختاری کمک کرده و اتکا به خود بالا، جهت‌گیری شغلی، شایستگی تحصیلی و حرمت خود مطلوب را پیش‌بینی می‌کند و در مقابل، والدینی که جبری یا از لحاظ روان‌شناختی کنترل‌کننده هستند در رشد خودمختاری اختلال ایجاد می‌کنند. پژوهش‌های انجام شده در آفریقا، آسیا، اروپا، خاورمیانه و آمریکای شمالی و جنوبی نشان می‌دهند که این رفتارهای جبری والدین با حرمت خود پایین، افسردگی و رفتار ضد اجتماعی در نوجوانان ارتباط دارند، پیامدهایی که تا اوایل بزرگسالی ادامه می‌یابند (برک^۳، ۲۰۰۷؛ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۹). آسیب‌های روانی خانواده، کیفیت نامطلوب رابطه والدین با کودکان، نظارت بی‌ثبات والدین، بی‌توجهی و غفلت والدین نسبت به نوجوانان از عوامل خانوادگی مؤثر در بروز رفتارهای ضد اجتماعی هستند (لانیاد و هورن^۴، ۱۹۹۹؛ به نقل از محمدی مصیری، ۱۳۹۱). فقدان ارتباط با والدین در زندگی کودکان، به فعل و انفعالات والد-

1. Milkie, Brieman & Schiman
3. Berck

2. Hewer & Edwards
4. Laniad & Horen

فرزندى ضعيف تر و سطحى تر منجر خواهد شد و اين مسأله به نوبه خود سبب بروز مشکلات پيچيده در آينده کودک مى‌شود (رونکن^۱، ۲۰۱۲) تعارض خانوادگى شديد و پيوند خانوادگى ضعيف با طيف گسترده‌اى از رفتارهاى مخرب نوجوانان از جمله سوء مصرف مواد ارتباط دارد (بارنز و فارل^۲، ۱۹۹۲؛ قمرى، ۱۳۹۰). افراد در معرض خطر اعتياد معمولاً فاقد خانواده گرم و صميمى هستند (يحيى زاده، ۱۳۸۸). بين عملکرد خانواده بيماران مبتلا به اختلال‌هاى مصرف مواد افيونى و عملکرد خانواده افراد بهنجار تفاوت معنادارى وجود دارد و مشخصه‌هاى خانوادگى ناکارآمد مى‌توانند شدت ابتلا به اختلال‌هاى مصرف مواد افيونى را در معتادان پيش‌بيني کنند (بشارت، رنجبر نوشرى و رستمى، ۱۳۸۷).

بين سبک فرزندپرورى مقتدرانه پدر و مادر با تمايل به اعتيادپذيرى فرزندان رابطه منفى و معنادار، و سبک فرزندپرورى مستبدانه پدر و مادر با تمايل به اعتيادپذيرى فرزندان، رابطه مثبت و معنادارى وجود دارد. همچنين، سبک فرزندپرورى بي‌اعتنايى پدر و مادر با تمايل به اعتيادپذيرى فرزندان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد و سبک فرزندپرورى بي‌اعتنايى مادر پيش‌بيني‌کننده مستقيم و معنادار تمايل به اعتيادپذيرى فرزندان است، اما سبک فرزندپرورى بي‌اعتنايى پدر پيش‌بيني‌کننده معنادار آن نيست (زينالى، وحدت و قره دينگه، ۱۳۸۹؛ زارعى اقبال، ۱۳۸۹). هرچه دعوا و نزاع ميان والدين بيشتر باشد ميزان اعتياد فرزندان نيز بيشتر خواهد بود، زيرا در چنين خانواده‌هاى فرزندان امكان برقرارى رابطه دوستانه با والدين را پيدا نخواهند کرد و شايد براى در امان ماندن از اين نزاع‌ها به محيط‌هاى آسيب‌زا مانند محيط دوستان پناه مى‌برند (فريد كيان، ۱۳۸۹). والدينى كه نمى‌توانند فرزندان خود را از نظر عاطفى حمايت كنند به احتمال بيشترى فرزندانى خواهند داشت كه الكل يا مواد مصرف مى‌كنند (ناركو و لرنر^۳، ۱۹۹۶). ناايمنى روانى و خانوادگى دانشجويان، با گرايش به اعتياد آنها رابطه دارد (رضايى، ۱۳۸۱؛ ساندرز^۴، ۲۰۰۲). تعداد زيادى از والدين افراد معتاد، صلاحيت خانوادگى كمى دارند، با فرزندان خود بدرفتارى مى‌كنند و يا از آنها غفلت مى‌كنند (بارنز و فارل، ۱۹۹۲)، در خانواده‌هاى كه نوجوانان وابسته به مواد دارند مشكلات ارتباطى بيشتر و فرايند حل مشكل كمترى وجود دارد (مهرابى، كمالى و نشاط دوست،

۱۳۸۵). مصرف مواد مخدر در فرزندان خانواده‌های تک والدی بویژه در خانواده‌هایی که فقط پدر حضور دارد، به مراتب بیشتر دیده می‌شود (سلنو^۱، ۱۹۸۷). بحران خانوادگی، جو سرد عاطفی خانواده و اختلاف خانوادگی از علل بروز سوء مصرف مواد است (صادقی، ۱۳۸۵؛ شعاع کاظمی، ۱۳۹۰) و کیفیت رابطه والد-فرزندی نوجوانان عادی، در تمامی ابعاد رابطه، بهتر از رابطه والد-فرزندی نوجوانان معتاد است. همچنین روش تربیتی والدین نوجوانان معتاد در مقایسه با نوجوانان غیرمعتاد، استبدادی‌تر یا سهل‌گیرانه‌تر است (ناظر، ۱۳۸۵). خانواده‌هایی که در آنها دختران سوء مصرف کننده مواد و بزهکار هستند نسبت به خانواده‌هایی که در آنها پسران سوء مصرف کننده مواد و بزهکار هستند نا کارآمدی بیشتری دارند (سانتی‌استبان، تجدا، دومینی کیس و اسزاپکزنیک^۲، ۱۹۹۹؛ دمبو^۳ و همکاران، ۱۹۹۸). پژوهش‌های مرتبط با شیوع اعتیاد در بین زنان و دختران نشان می‌دهد که رابطه ناگسستگی بین خشونت‌های خانوادگی با گرایش به اعتیاد در زنان وجود دارد. علاوه بر رابطه‌ای که بین تعامل والد-فرزند با گرایش فرزند به اعتیاد وجود دارد، روابط ضعیف فرزند با والدین، رفتارهای جنسی مخاطره‌آمیز فرزندان را هم تبیین می‌کند (رامرکا^۴ و همکاران، ۲۰۰۷). به طوری که یکی از عوامل مؤثر و پیش‌بینی کننده روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج خانواده است (الکساندر، گردا، کانادا، ججهبی و گاناترا^۵، ۲۰۰۷؛ کربی^۶، ۲۰۰۲).

ایجاد رابطه صمیمی بین فردی با دیگران، عامل مهمی در تحول افراد نوجوان و جوان است. نظریه یادگیری اجتماعی بیان می‌کند که رفتار فرزند به پاداش‌ها، تنبیه‌ها و الگوهای رفتاری که والدین ارایه می‌کنند بستگی دارد و تجربه‌های اولیه در روابط خانوادگی بر کارکرد روابط بعدی تأثیر می‌گذارد. نوجوانانی که در خانواده‌هایی تربیت شده‌اند که روابط والدین با آنها گرم و حمایت کننده بوده است و سطح مهارگری‌ها منعطف بوده‌اند در بزرگسالی روابطی گرم و متعهدانه برقرار می‌کنند (فلدمن^۷، ۱۹۹۸؛ به نقل از سفجی-کرنک، اوربک و ورماس^۸، ۲۰۱۰). نظریه دل‌بستگی بیان می‌کند که تجربه‌های اولیه با

1. Selnow
2. Santisteban, Tajeda, Dominicis & Szapocznik
3. Dembo, Pacheco, Schmeidler, Romieriez-Garmica, Guida & Rahman
4. Ramerka, Bell, Paul, Dickson, Moffitti & Caspi
5. Alexander, Garda, Kanade, Jejeebhoy & Ganatra
6. Kirby
7. Feldman
8. Seiffge-Krenke, Overbeek & Vermulst

والدین و نوع دل‌بستگی ایمن یا نایمن با مراقب بر روابط نزدیک بعدی تأثیر می‌گذارد و فرزندان که از لحاظ هیجانی به یک والد پر مهر و محبت، عاشق، حساس و در دسترس و پاسخگو دل‌بسته نمی‌شوند، تمایلات بزهکارانه بیشتری دارند (بالدوین^۱، ۱۹۹۲، به نقل از سفجی-کرنک و همکاران، ۲۰۱۰). زمانی که سطوح حمایت و مراقبت والدین ثبات کمتری دارد و روابط والدین و فرزند نسبت به یکدیگر همراه با عاطفه منفی است اثرات معناداری بر روی روابط با دیگران در دیگر بافت‌ها دارد و رابطه با مادر در مقایسه با رابطه با پدر تأثیر بیشتری روی شکل‌گیری روابط بعدی دارد (سفجی-کرنک و همکاران، ۲۰۱۰). به طور کلی در سنین نوجوانی در نوع و شدت روابط فرزندان با والدین تغییراتی اتفاق می‌افتد و روابط نزدیک با والدین کاهش می‌یابد و تعاملات منفی بین والدین و فرزندان نوجوان‌شان افزایش می‌یابد (سفجی-کرنک، ۲۰۰۳) و نوجوانان تمایل بیشتری به برقراری رابطه با همسالان هم‌جنس و غیرهم‌جنس پیدا می‌کنند. پژوهش‌هایی که بر روابط قبل از ازدواج دختران و پسران تمرکز کرده‌اند نشان دادند که نسبت نوجوانان آمریکایی و آلمانی که درگیر روابط عاشقانه قبل از ازدواج می‌شوند از ۴ درصد در اوایل نوجوانی به ۴۰ تا ۵۰ درصد در سنین ۱۶ سالگی می‌رسد (فریزچی^۲، ۲۰۰۰). همچنین در اواخر نوجوانی، در مقایسه با والدین و دوستان نزدیک، دوست دختر یا دوست پسر فرد، بیشترین حمایت را برای فرد فراهم می‌کند (سفجی-کرنک، ۲۰۰۳)؛ با این حال نقش و دخالت والدین در زمینه رابطه با جنس مخالف فرزندان‌شان قبل از ازدواج بسیار زیاد است (کان، مک‌هال و کروتر^۳، ۲۰۰۸). مثلاً والدین به طور مداوم بر فعالیت‌های فرزندان‌شان نظارت می‌کنند و قوانینی را برای آنها تعیین می‌کنند (مدسن^۴، ۲۰۰۸). نوجوانان و جوانانی که روابط عاطفی‌شان با والدین از کیفیت پایینی برخوردار است بیشتر احتمال دارد که در ارتباط‌شان با همسالان و جنس مخالف مهارت‌های اجتماعی ضعیفی نشان دهند (استنبرگ^۵، ۲۰۰۱). این روابط نامطلوب بین والدین و فرزندان به خصوص در خانواده‌هایی دیده می‌شود که والدین نسبت به فرزندان‌شان غیرحساس، غیرپاسخگو، خصومت‌طلب، طردکننده، بی‌عاطفه یا غیرحمایت‌کننده هستند و یا زمانی است که والدین

مهارگری و نظارت مناسب بر فعالیت‌های فرزندان‌شان ندارند (هولمبک، پی کف و بروکس گان^۱، ۱۹۹۵). برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند که خانواده سهل‌گیر و جو خانوادگی نامناسب از عواما تعیین‌کننده ارتباط جنسی قبل از ازدواج هستند. مثلاً مطالعه‌ای در هند نشان داده است که مهارگری سخت‌گیرانه والدین با رفتارهای جنسی قبل از ازدواج رابطه دارد؛ البته برخی از پژوهش‌ها رابطه بین وابستگی و ارتباط با والدین و سخت‌گیری والدین با رفتار جنسی جوانان را قطعی نمی‌دانند (الکساندر و همکاران، ۲۰۰۷).

نژاد، جنسیت و ارتباط با والدین عوامل مهم در فعالیت جنسی دانشجویان هستند (لهر، دی‌ایریو، دودلی و لیپانا^۲، ۲۰۰۰). زندگی با هر دو والد، حضور پدر در خانه، نظارت و مهارگری مناسب، رابطه خوب بین والدین و فرزند و نبود خشونت در خانواده از عوامل حفاظت‌کننده مربوط به رفتارهای جنسی جوانان است (مگنی^۳ و همکاران، ۲۰۰۲؛ کربی، ۲۰۰۲). اگرچه پژوهش‌های خارجی نشان داده‌اند که این‌گونه روابط برای تجول روان‌شناختی سالم ضروری هستند (سفجی-کرنک، و همکاران، ۲۰۱۰) و برقراری روابط با جنس مخالف در سنین نوجوانی شکل‌دهنده روابط عاشقانه و نزدیک دوره‌های بعدی زندگی هستند و دوستان جنس مخالف زمینه‌ای را فراهم می‌آورند که روابط عاشقانه گسترش یابد یا محدود شود (سفجی-کرنک، ۲۰۰۳)، اما جامعه ایرانی جامعه‌ای است با بنیان‌های قوی فرهنگی و سنتی که در آن دین نقش مهمی را در زندگی مردم ایفا می‌کند و دوستی با جنس مخالف چه آشکارا و چه پنهانی، بر اساس تلقی کنونی از این‌گونه دوستی‌ها در جامعه منع می‌شوند؛ با این حال، به دلیل افزایش سوادآموزی و تحصیلات دانشگاهی در بین جوانان، دسترسی به رسانه‌های جهانی و فن‌آوری‌های نوین ارتباطی (اینترنت، تلفن همراه، چت و فیس بوک) سنت و فرهنگ جامعه در زمینه روابط با جنس مخالف قبل از ازدواج تحت تأثیر قرار گرفته و برقراری ارتباط با جنس مخالف و دسترسی به سایر فرهنگ‌ها تسهیل یافته است (خلج‌آبادی فراهانی و مهریار، ۱۳۸۹). مطالعات اندک و اغلب غیرجامعی که در ایران در زمینه روابط با جنس مخالف قبل از ازدواج انجام شده است نشان می‌دهد که بین ۵۴ تا ۵۸ درصد از دانشجویان دانشگاه‌ها

روابط دوستی قبل از ازدواج را تجربه کرده‌اند در حالی که روابط جنسی قبل از ازدواج در بین دانشجویان از ۸ درصد تا ۱۲ درصد گزارش شده است (خلج‌آبادی فراهانی و مهریار، ۱۳۸۹).

در جامعه ایرانی نگرش خانواده‌ها نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج منفی‌تر از نگرش دانشجویان نسبت به این گونه معاشرت‌ها است و در این میان نگرش دانشجویان دختر بسیار منفی‌تر از نگرش دانشجویان پسر است (موحد، عنایت و عباسی‌شوازی، ۱۳۸۵). نتایج پژوهش خلج‌آبادی فراهانی و مهریار (۱۳۸۹) نشان داد که تجربه داشتن دوست از جنس مخالف و رابطه جنسی در بین دانشجویانی بیشتر شایع است که والدینشان از نظر اقتصادی وضع بهتری دارند، تحصیلات بالاتری دارند، ارزش‌های غیرستی داشته و یا نگرش سهل‌گیرانه‌تری نسبت به این گونه روابط قبل از ازدواج دارند. همچنین، این پژوهشگران دریافتند جو نامساعد خانوادگی، سطح کم ارتباط والد-فرزندی، عدم هماهنگی و یا عدم سازگاری بین ارزش‌های والد و فرزند و احترام کم به نظرات والدین با تجربیات بیشتر دوستی و رابطه جنسی قبل از ازدواج مرتبط است. بدین ترتیب از یک سو با توجه به تأثیری که تعامل والد-فرزند می‌تواند بر اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف فرزندان داشته باشد و کمبود پژوهش‌های قبلی که به طور همزمان نوع ارتباط با پدر و مادر را در دو جنس به طور مجزا بررسی کند از سوی دیگر، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه شیوه تعامل والد-فرزند با اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف دانشجویان انجام شده است.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر مطالعه‌ای توصیفی است. طرح پژوهش از نوع طرح‌های پیش‌بین در مطالعات همبستگی است. جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان ۲۰ تا ۳۰ ساله دانشگاه گیلان در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ بوده که از بین آنها نمونه‌ای به حجم ۲۰۰ نفر (۵۵ پسر و ۱۴۵ دختر) به صورت خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند.

ابزار

۱-مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد: این مقیاس توسط وید و بوچر (۱۹۹۲) ساخته شده و زرگر (۱۳۸۵)، به نقل از زرگر، نجاریان و نعیمی، (۱۳۸۷) آن را در جامعه ایران هنجاریابی کرد. این پرسشنامه ۳۶ گویه‌ای که ۵ ماده دروغ‌سنج دارد از دو خرده مقیاس استعداد اعتیاد که به وسیله سؤالات شماره ۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱ سنجیده می‌شود و خرده مقیاس پذیرش اعتیاد که سؤالات ۱، ۲، ۹، ۱۳، ۱۴، ۲۰، ۲۳ را در بر می‌گیرد تشکیل شده است (سؤال شماره ۹ هر دو خرده مقیاس را می‌سنجد). نمره گذاری هر سؤال بر روی یک پیوستار از صفر (کاملاً مخالفم) تا ۳ (کاملاً موافقم) انجام می‌گیرد. زرگر و همکاران، (۱۳۸۷) نشان دادند که این پرسشنامه دو گروه معتاد و غیر معتاد را به خوبی از هم تمیز می‌دهد. همچنین به عنوان روایی همگرا رابطه نمرات این آزمون را با نمرات مقیاس ۲۵ ماده‌ای فهرست علائم بالینی ۰/۴۵ گزارش کردند. اعتبار این مقیاس نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹ به دست آمد.

۲-مقیاس رابطه والد-فرزندی: این مقیاس ۲۴ سؤالی توسط مورلند و شوبل (۱۹۸۳) با هدف سنجیدن کیفیت رابطه والد-فرزندی ساخته شده است و دو فرم دارد. یکی برای سنجیدن رابطه فرزند با مادر و دیگری برای سنجیدن رابطه فرزند با پدر. دو فرم مقیاس یکسان است، به جز این که کلمه پدر و مادر عوض می‌شوند. خرده مقیاس‌های فرم مربوط به پدر شامل عاطفه مثبت، آمیزش پدرانه، ارتباط یا گفت و شنود و خشم و خرده مقیاس‌های فرم مربوط به مادر شامل عاطفه مثبت، آزرده‌گی/سردرگمی نقش، همانندسازی و ارتباط یا گفت و شنود است که در طیف لیکرت ۷ درجه‌ای (۱=هیچ، ۷=خیلی زیاد) سنجیده می‌شود و سؤالات شماره، ۹، ۱۳ و ۱۴ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند. تحقیقات نشان داده‌اند مقیاس رابطه والد-فرزندی دارای ضرایب آلفای ۰/۰۸۹ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به پدر و نیز آلفای کلی ۰/۹۶ و ضرایب آلفای ۰/۶۱ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به مادر است (به نقل از عراقی، ۱۳۸۷).

۳-مقیاس بررسی نگرش و گرایش به ارتباط قبل از ازدواج: این پرسشنامه یک ابزار مداد کاغذی است که شامل ۲۵ گزاره است و توسط شفیع آبادی و شریفی طراحی شده است که

در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۵= کاملاً موافقم، ۱= کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شود. این مقیاس به سنجش نگرش و میزان موافقت افراد برای ارتباطات خارج از چهارچوب با دوستان غیرهمجنس می‌پردازد و سؤالات ۴، ۵ و ۸ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند. اعتبار این آزمون با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ توسط طراحان ۰/۹۳ گزارش شده است و روایی محتوایی آن نیز توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفته است (کردلو، ۱۳۸۰).

یافته‌ها

از کل ۲۰۰ دانشجوی مورد بررسی در این پژوهش، ۱۴۵ نفر، دختر و ۵۵ نفر پسر بودند که از این تعداد ۱۵۱ نفر، دانشجویان مقطع کارشناسی و ۴۹ نفر دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد بودند و ۱۷۸ نفر مجرد و ۲۲ نفر متأهل بودند. آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک جنسیت در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک جنسیت

گروه‌ها	رابطه با پدر		رابطه با مادر		اعتیادپذیری		گرایش به جنس مخالف	
	انحراف میانگین	استاندارد	انحراف میانگین	استاندارد	انحراف میانگین	استاندارد	انحراف میانگین	استاندارد
دختر	۱۰۴/۸۰	۲۴/۳۷	۱۴۶/۵۷	۲۹/۷۶	۳۱/۹۱	۱۴/۴۴	۴۵/۷۷	۱۰/۰۰
پسر	۹۹/۵۱	۲۳/۶۶	۱۴۲/۸۲	۳۰/۰۷	۴۵/۰۴	۱۷/۵۸	۴۸/۹۵	۹/۲۶

با توجه به داده‌های جدول یک میانگین رابطه دانشجویان دختر با پدر و مادر بیشتر از میانگین رابطه دانشجویان پسر با پدر و مادر است. همچنین، میانگین اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف دانشجویان دختر کمتر از دانشجویان پسر است. ماتریس همبستگی اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف با رابطه با پدر و متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک جنسیت در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲: ماتریس همبستگی رابطه با پدر و متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک جنسیت

متغیرها	جنسیت	رابطه با پدر	عاطفه مثبت	آمیزش	ارتباط	خشم
اعتیادپذیری	دختر	-۰/۲۴**	-۰/۲۱*	-۰/۳۰**	-۰/۱۷*	-۰/۱۲
	پسر	-۰/۳۹**	-۰/۳۵*	-۰/۲۸*	-۰/۳۷**	-۰/۴۶**
گرایش به جنس مخالف	دختر	-۰/۰۲	-۰/۰۶	-۰/۰۱	۰/۰۵	-۰/۰۳
	پسر	-۰/۲۸*	-۰/۲۷*	-۰/۳۰*	-۰/۱۸	-۰/۱۲

* P < ۰/۰۵, ** P < ۰/۰۱

ماتریس همبستگی اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف با رابطه با مادر و متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک جنسیت در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳: ماتریس همبستگی رابطه با مادر و متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک جنسیت

متغیرها	جنسیت	رابطه با مادر	عاطفه مثبت	آمیزش	ارتباط	خشم
اعتیادپذیری	دختر	۰/۲۱*	۰/۲۱*	۰/۲۰*	۰/۱۳	۰/۱۷*
	پسر	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۲۰	۰/۲۷*
گرایش به جنس مخالف	دختر	۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۱۳	۰/۱۵	۰/۰۲
	پسر	۰/۰۳	۰/۰۴۱	۰/۱۳	۰/۱۶	۰/۱۷

* $P < 0.05$, ** $P < 0.01$

جدول ضرایب رگرسیون اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف بر اساس رابطه با والدین در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف بر اساس رابطه با والدین

متغیرهای پیش‌بین	متغیرهای ملاک	\underline{B}	$\underline{\beta}$	R^2	معناداری
رابطه با مادر	اعتیادپذیری	-۰/۰۸۴	-۰/۱۵۳	۰/۰۱۸	۰/۰۳۱
رابطه با پدر	اعتیادپذیری	-۰/۲۰۳	-۰/۳۰۰	۰/۰۸۵	۰/۰۰۰۵
رابطه با مادر	گرایش به جنس مخالف	-۰/۰۰۲	۰/۰۷۲	۰/۰۰۵	۰/۳۱
رابطه با پدر	گرایش به جنس مخالف	-۰/۰۴	-۰/۰۹۸	۰/۰۱	۰/۱۶

نتایج تحلیل رگرسیون هم‌زمان نشان داد که رابطه با مادر می‌تواند اعتیادپذیری دانشجویان را پیش‌بینی کند. همچنین، نتایج نشان داد که رابطه با پدر نیز می‌تواند اعتیادپذیری دانشجویان را پیش‌بینی کند؛ در حالی که دو متغیر رابطه با مادر و رابطه با پدر قادر به پیش‌بینی گرایش به جنس مخالف دانشجویان نبودند.

برای مقایسه کیفیت رابطه با مادر، کیفیت رابطه با پدر، اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف دانشجویان دختر و پسر از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده شد. به این منظور ابتدا مفروضه همگنی ماتریس کواریانس‌ها با استفاده از آزمون M باکس بررسی شد و عدم معناداری آزمون تأیید شد. مفروضه همگنی واریانس‌ها نیز با استفاده از آزمون لون بررسی و تأیید شد. نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که در کیفیت رابطه با مادر، کیفیت رابطه با پدر، اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف دانشجویان

دختر و پسر تفاوت معنادار وجود دارد ($F=7/32, P<0/001$) $\lambda=0/88$ لامبدای ویلکز). برای بررسی الگوهای تفاوت از تحلیل واریانس تک متغیری به شرح زیر استفاده شد.

جدول 5: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری برای بررسی الگوهای تفاوت با توجه به جنسیت

متغیرها	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	آماره F	معناداری	مجذورات
گرایش به جنس مخالف	378/61	378/61	3/950	0/05	0/02
اعتیادپذیری	6858/71	6858/71	29/050	0/01	0/12
رابطه با مادر	744/94	744/94	0/83	0/164	-
رابطه با پدر	1098/96	1098/96	1/870	0/121	-

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود تفاوت معناداری در گرایش به جنس مخالف و اعتیادپذیری با توجه به جنسیت وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

از آن جایی که کودک در محیط خانواده رشد می‌کند، تربیت می‌شود و فرایند جامعه‌پذیری را تجربه می‌کند، ناکارآمدی خانواده‌ها می‌تواند موجب بروز انواع انحرافات اجتماعی در فرزندان شود بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه شیوه تعاملات والد-فرزند با میزان گرایش به اعتیادپذیری و گرایش به جنس مخالف دانشجویان دانشگاه گیلان انجام شده است. نتایج تحلیل همبستگی حاکی از وجود رابطه منفی و معنادار بین اعتیادپذیری دانشجویان دختر و دانشجویان پسر با رابطه با پدر و خرده‌مقیاس‌های عاطفه مثبت، آمیزش و ارتباط بود. بین اعتیادپذیری دانشجویان دختر با رابطه با مادر و خرده‌مقیاس‌های عاطفه مثبت، آزرده‌گی و سردرگمی و ارتباط نیز همبستگی منفی و معنادار دیده شد، همچنین، بین اعتیادپذیری دانشجویان پسر و خرده‌مقیاس ارتباط با مادر همبستگی منفی معنادار وجود دارد. نتایج آزمون تحلیل رگرسیون همزمان نیز نشان داد که رابطه با پدر و رابطه با مادر می‌تواند هم اعتیادپذیری دانشجویان دختر و هم اعتیادپذیری دانشجویان پسر را پیش‌بینی کند. این یافته‌ها با نتایج بسیاری از پژوهش‌های خارجی و داخلی (از جمله فریدکیان، ۱۳۸۹؛ رونکن، ۲۰۱۲؛ خلیج‌آبادی فراهانی، ۱۳۸۹؛ زینالی و

همکاران، ۱۳۸۹؛ یوشر، جکسون و اوبرین^۱، ۲۰۰۵؛ پیرسون، ۲۰۰۰؛ شعاع کاظمی، ۱۳۹۰؛ میلیکی و همکاران، ۲۰۰۸؛ لهر و همکاران، ۲۰۰۰) همسو است. این پژوهش‌ها نشان دادند که کیفیت رابطه با والدین با اعتیادپذیری فرزندان مرتبط است و می‌تواند اعتیادپذیری آنها را پیش‌بینی کند. در تبیین این رابطه با استناد به پژوهش‌های قبلی می‌توان گفت این خانواده و والدین هستند که ارزش‌ها را انتقال می‌دهند، اخلاق را بهبود می‌بخشند و رفتار را اصلاح می‌کنند در واقع والدین به عنوان افراد تأثیرگذار در زندگی نوجوان می‌توانند از طریق بکارگیری سبک تربیتی مقتدرانه و برقراری ارتباط اثربخش با وی، برای فرار گرفتن در مسیر صحیح به او کمک کنند و از طریق تسهیل نیازهای عاطفی فرزندان‌شان، رفتارهای وابسته به سلامت آنها را بهبود بخشند، فرزندان که والدینی گرم دارند تعارضات خود را با آنها مطرح می‌کنند و از آنها راهنمایی و کمک می‌طلبند؛ برقراری رابطه با کیفیت با والدین منجر به ایجاد احساس تعلق در فرزند می‌شود و نوجوانان از طریق همانندسازی با الگوهای مورد قبول خود بسیاری از الگوهای هنجارهای اجتماعی، فرهنگی و سبک‌های رفتاری را درون‌سازی می‌کنند. والدین می‌توانند از طریق درک نیازهای نوجوان و پاسخگویی مناسب به او به الگویی مورد قبول برای او تبدیل شوند و از طریق درون‌سازی قواعد و هنجارهای مورد قبول جامعه از گرایش آنها به اعتیاد جلوگیری کنند.

نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که بین گرایش به جنس مخالف و اعتیادپذیری دانشجویان پسر و دختر تفاوت معنادار وجود دارد. میانگین اعتیادپذیری دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است. در تبیین اعتیادپذیری بیشتر پسران نسبت به دختران می‌توان به تفاوت‌های زیستی و هورمونی بین دو جنس اشاره کرد و این گونه گفت که به دلیل تستوسترون بیشتر در مردان در مقایسه با زنان رفتارهای پرخاشگرانه بیشتری در مردان دیده می‌شود (لانی، بالتر، لیماکانتر و ایکل^۲، ۲۰۰۶) و از سویی برخی از پژوهش‌ها از جمله ساتسیو و گلو و اریم^۳ (۲۰۰۹) نشان داده‌اند که بین پرخاشگری با آمادگی به اعتیاد رابطه مثبت وجود دارد، البته در تبیین این تفاوت بین دو جنس می‌توان

1. Usher, Jackson & O'Brien
3. Saatcioglu & Erim

2. Loney, Bulter, Lima, Counts & Eckle

به عوامل اجتماعی-فرهنگی نیز اشاره کرد به این ترتیب که عموماً والدین بر عملکرد دختران نظارت بیشتری می‌کنند و فرصت و شرایط خطرپذیری را برای آنها فراهم نمی‌کنند و آنها را تا حد زیادی از چنین تجاربی بر حذر می‌دارند و دختران در صورت بروز مشکلات عاطفی، طغیان‌های روانی خود را به صورت مشکلات رفتاری درون‌سازی شده مثل اضطراب و افسردگی نشان می‌دهند، اما برای پسران محدودیت‌های کمتری در این زمینه‌ها از جانب خانواده و جامعه در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، در صورت وقوع آشفتگی‌ها و طغیان‌های روانی بیشتر احتمال دارد که پسران به سوء مصرف مواد روی آورند.

همچنین، میانگین گرایش به جنس مخالف دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر بود در تبیین این یافته می‌توان گفت رفتار جنسی رفتاری اجتماعی محسوب می‌شود که در متن اجتماع و فرهنگ شکل می‌گیرد و انتظارات اجتماعی-فرهنگی بر آن تأثیر بسیار زیادی می‌گذارد و به دلیل حساسیت‌های فرهنگی و باورهای قالبی که جامعه ایرانی برای دختران در مقایسه با پسران قائل است گرایش به جنس مخالف در دختران کمتر دیده می‌شود. در واقع، انتظار فرهنگی که از یک دختر در مقایسه با یک پسر در مورد رابطه با جنس مخالف می‌رود بسیار سخت‌گیرانه‌تر است، جامعه بر رفتار و کردار و سایر مسایل روزمره یک دختر حساس‌تر است و والدین و جامعه در مورد پسران در مقایسه با دختران نگرش آزادانه و سهل‌گیرانه‌تری دارند. این یافته با نتیجه پژوهش بلیت، هیل و ثیل^۱ (۱۹۸۲) که نشان دادند دوستی با جنس مخالف در دختران بیشتر از پسران است ناهمسو بود که در تبیین این ناهمسویی می‌توان به تفاوت‌های فرهنگی اشاره کرد.

با توجه به نتایج این پژوهش می‌توان گفت والدین و بویژه مادر به عنوان منبع تغذیه عاطفی فرزند نقش اساسی در شکل‌گیری، تداوم و پیشگیری رفتارهای ناسازگازانه او بر عهده دارند و چنانچه والدین نتوانند محبت‌سازنده و پرورنده‌ای را که رشد سالم نوجوان مستلزم آن است، به او ارزانی کنند؛ فرزند دچار محرومیت عاطفی و هیجانی شده و ممکن است این فقر هیجانی و کمبود عاطفه وی را به سمت گرایش به گروه‌های همسال و افرادی بکشاند که بتوانند نیازهای عاطفی خود را از طریق آنها ارضا کنند و در چنین شرایطی احتمال حضور و عضویت

در باندها و گروه‌های بزهکار که می‌توانند زمینه‌ساز اعتیاد و گرایش به جنس مخالف باشند افزایش می‌یابد. البته باید توجه داشت که این یافته‌ها فقط به دانشجویان دانشگاه‌های استان گیلان قابل تعمیم است و تفاوت‌های فرهنگی در شهرهای مختلف ممکن است نتایج متفاوتی برای دانشجویان سایر استان‌ها به همراه داشته باشد.

منابع

- برک، لورا (۱۳۸۹). *روان‌شناسی رشد (از نوجوانی تا پایان زندگی)*. ترجمه یحیی سیدمحمدی. (۲۰۰۷). تهران: انتشارات ارسباران.
- بشارت، محمدعلی؛ رنجبرنوشری، فرزانه و رستمی، رضا. (۱۳۸۷). مقایسه عملکرد خانواده بیماران مبتلا به اختلال مصرف مواد و خانواده افراد بهنجار. *مجله روانشناختی و علوم تربیتی*، ۳۱، ۳، ۱۵۶-۱۳۷.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۲). *روان‌شناسی نوجوانی*. تهران: فرهنگ اسلامی.
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده و مهریار، امیر هوشنگ (۱۳۸۹). بررسی نقش خانواده در ارتباطات با جنس مخالف قبل از ازدواج در دختران دانشجو در تهران. *خانواده پژوهی*، ۶، ۲۴، ۴۶۸-۴۴۹.
- رضایی، علی محمد (۱۳۸۱). *ساخت و اعتباریابی مقیاس احساس ایمنی-ناایمنی و رابطه آن با آمادگی برای سوء مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۱*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- زارعی، اقبال (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین شیوه‌های فرزندپروری والدین با ارتکاب نوجوان به رفتارهای پرخطر براساس مقیاس کلونینگر، *مجله علمی-پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد*، ۸، ۳، ۲۲۴-۲۲۰.
- زرگر، یداله؛ نجاریان، بهمن و نعمتی، عبدالزها (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابراز وجود، سرسختی روان‌شناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی به اعتیاد به مواد مخدر. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱، ۳، ۱۲۰-۹۹.
- زینالی، علی؛ وحدت، رقیه و قره‌دینگه، خاور (۱۳۸۹). رابطه سبک‌های والدینی با استعداد اعتیاد در فرزندان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۶، ۲۳، ۳۵۲-۳۳۵.
- شعاع کاظمی، مهرانگیز (۱۳۸۹). رابطه بین آگاهی نسبت به مواد روان‌گردان و مصرف آن در دانشجویان رشته‌های علوم انسانی، *فصلنامه مطالعات روانشناختی*، ۷، ۱، ۴۸-۳۳.
- صادقی، شکوه (۱۳۸۵). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی اعتیاد در بین معتادان مرکز بازپروری کرمانشاه سال ۱۳۸۳. *چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران*.
- عراقی، یحیی (۱۳۸۷). بررسی کیفیت رابطه والد - فرزندی در دو گروه از دانش‌آموزان پسر پرخاشگر و غیر پرخاشگر. *مطالعات روان‌شناختی*، ۴، ۴، ۱۲۹-۱۱۳.
- فرید کیان، سیما (۱۳۸۹). بررسی اختلال در کارکردهای خانواده و تأثیر آن بر اعتیاد فرزندان. *فصلنامه علمی-پژوهشی انتظام اجتماعی*، ۲، ۱، ۱۷۹-۲۰۲.
- قمری، محمد (۱۳۹۰). مقایسه ابعاد خانواده و کیفیت زندگی و رابطه این متغیرها در بین افراد معتاد و غیر معتاد. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، ۵، ۱۸، ۵۵-۶۸.

- کردلو، منیره (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر نگرش و گرایش دانش‌آموزان دبیرستانی به جنس مخالف، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد تهران.
- محمدی مصیری، فرهاد؛ شفیعی فرد، یعقوب؛ داوری، مژده و بشارت، محمدعلی (۱۳۹۱). نقش خودمهارگری، کیفیت رابطه با والدین و محیط مدرسه در سلامت روانی و رفتارهای ضداجتماعی نوجوانان. *روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۸، ۳۲، ۴۰۴-۳۹۷.
- موحد، مجید؛ عنایت، حلیمه و عباسی‌شوازی، محمد تقی (۱۳۸۵). بررسی رابطه عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان به معاشرت و دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج. *مجله علوم اجتماعی و علوم انسانی دانشگاه شیراز*، ۲، ۴۷، ۱۶۵-۱۴۷.
- مهرابی، حسینعلی؛ کمالی، ابوالقاسم و نشاط دوست، حمید طاهر (۱۳۸۵). بررسی الگوهای عملکرد خانواده در جوانان بیمار وابسته به مواد و مجرمان زندانی در مقایسه با دانشجویان در شهر اصفهان، چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران.
- ناظر، محمد (۱۳۸۵). مقایسه ساختار خانواده در معتادان به مواد افیونی، مراجعه‌کننده به کلینیک ترک خود معرف علوم پزشکی رفسنجان با افراد عادی، چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران.
- یحیی‌زاده، حسین (۱۳۸۸). تأثیر عوامل خانوادگی بر گرایش به سوء مصرف مواد مخدر. *فصلنامه پژوهش اجتماعی*، ۲، ۵، ۱۲۳-۱۴۲.

- Alexander, M., Garda, L., Kanade, S., Jejeebhoy, S., & Ganatra, B. (2007). Correlates of premarital relationships among unmarried youth in Pune district, Maharashtra, India. *International Family Planning Perspective*, 25, 139-152.
- Barens, G. M. & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency, and related problem behaviors, *Journal of Marriage and the family*, 54, 763-776.
- Blyth, D. A., Hill, J.P., & Thiel, K.S. (1982). Early adolescents significant others: Grade and gender differences in perceived relationships with familial and non familial adults and young people. *Journal of Youth and Adolescence*, 11, 425-450.
- Dembo. R., Pacheco. K., Schmeidler. J., Romierez-Garmica. G., Guida. J., & Rahman. A. (1998). A further study of gender differences in service need among youths entering a juvenile assessment center. *Journal of child and adolescent substance abuse*, 7, 49-77.
- Fritzsche, Y. (2000). Modernes Leben: Gewandelt, vernetzt und verkabelt. [Modern life: Transformed, networked, and cabled]. In A. Fischer, Y. Fritzsche, W. Fuchs-Heinritz, & R. Munchmeier (Eds.), *Jugend 2000*, 1 (pp. 181-220). Opladen, Germany: Leske & Budrich.
- Holmbeck, G. N., Paikoff, R. L., & Brooks-Gunn, J. (1995). *Parenting adolescents*. In M. H. Bornestien (Ed.), *Handbook of parenting. Children and parenting*, 1, (pp. 91-118). Mahwah, nj: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kan, M.L., McHale, S.M., & Crouter, A.C. (2008). Parental involvement in adolescent romantic relationships, *Journal of Youth and Adolescence*, 27, 395-414.
- Kirby, D. (2002). Antecedents of adolescent initiation of sex, contraceptive use, and pregnancy, *American Journal of Health Behavior*, 26, 473-485.

- Lehr, S.T., DiIorio, C., Dudley, W.N., Lipana, J.A. (2000). The relationship between parent-adolescent communication and safer sex behaviors in college students. *Journal of family nursing*, 6, 180-196.
- Loney, B.R., Bulter, M.A., Lima, E.N., Counts, C.A., & Eckle, L.A. (2006). The relation between salivary cortisol, callus/unemotional traits, and conduct problems in an adolescent non referred sample. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47, 30-36.
- Madsen, S.D. (2008). Parent's management of adolescent's romantic relationships through dating rules: gender variations and correlates of relationship qualities. *Journal of Youth and Adolescence*, 37, 1044-1059.
- Magnani, R. J., Karim, A. M., Weiss, L. A., Bond, K. C., Lemba, M., & Morgan, G. T. (2002). Reproductive health risks and protective factors among youth in Lusaka, Zambia. *Journal of Adolescence Health*, 30, 76-86.
- Milkie, M. A., Brieman, A., & Schiman, S. (2008). How adult children influence older parents mental health: Integrating stress-process and life-course perspectives. *Social psychology quarterly*, 71, 86-105.
- Nurco, D. N., & Lerner, M. (1996). Vulnerability to narcotic addiction: Family structure and functioning. *Journal of Drug Issues*, 26, 1007-1025.
- Pearson, G. (2000). Substance abuse and the family. *Current Opinions in Psychiatry*, 13, 305-308.
- Ramerkha, S., Bell, M. L., Paul, C., Dickson, N., Moffitti, T, E., & Caspi, A. (2007). Childhood behavior problems linked to sexual risk taking in young adulthood: A birth cohort study. *Journal of American Child Adolescent Psychiatry*, 46, 1272-1279.
- Runcan. P. L. (2012). The time factor: does it influence the parent-child relationship? *Procedia-social and behavioral sciences*, 33, 11-14.
- Saatcioglu, O., Erim, R. (2009). Aggression among male alcohol-dependent who smoke cigarettes. *The Journal of Psychology*, 143, 615.
- Sanders, M.R. (2002). Parenting interventions and the prevention serious mental health problems in children. *MJA*, 177, 87-92.
- Santisteban. D., Tajeda. M., Dominicis. C., & Szapocznik. J. (1999). An efficient tool for maladaptive family functioning in adolescent drug abuser: the problem-oriented screening instrument for teenagers. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 25, 197-206.
- Seffge-Krenck, I.(2003). Testing theories of romantic development from adolescence to young adulthood: evidence of a developmental sequence. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 519-531.
- Seiffge – Krenke, I., Overbeek, G., Vermulst, A. (2010). Parent-child relationship trajectories during adolescence: Longitudinal associations with romantic outcomes in emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 33, 159-171.
- Selnow, G. W. (1987). Parent child and relationships and single and two parent family: Implications for substance usage. *Journal of Drug Education*, 17, 315-326.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1-19.
- Usher, K., Jackson, D., & O'Brien, L. (2005). Adolescent drug abuse: Helping families survive. *International Journal of Mental Health Nursing*, 14, 209-214.